

گردشگری روستای بیشه

زهرا منتصری

کارشناس ارشد اکوتوریسم

حاتم نیکبخت

دبیر جغرافیا و کارشناس ارشد اکوتوریسم

چکیده

شواهد تاریخی و انسان‌شناختی حاکی از آن است که در بین کلیه اقوام و ملل، عزیمت به دامن طبیعت (کوه، دشت، جنگل‌ها، صحاری، سواحل...) همواره موجب نشاط و انبساط خاطر انسان‌ها بوده است و به آن‌ها آرامش و آسایش روح و روان عطا می‌کند. صنعت گردشگری که در چند دهه گذشته از رونق فراوانی برخوردار بوده، هم‌اینک با گسترش دامنه فعالیت‌های اکوتوریسم و گردشگری طبیعی، افق جدیدی را فراروی علاقه‌مندان قرار داده است. هم‌چنین به منظور توسعه پایدار روستایی و برخورداری روستاییان از معیشت پایدار، می‌توان از فعالیت‌های مکمل کشاورزی در روستاهای بجهه گرفت که در این میان، توریسم روستایی، امکان افزایش درآمد خانوارهای روستایی، اشتغال‌زایی و جلوگیری از مهاجرت‌های روستایی را در بستر بهبود کیفیت زندگی و توزیع متعادل خدمات و تسهیلات رفاهی در روستا فراهم می‌کند. برخورداری روستاهای ایران از جاذبه‌های طبیعی، منابع و پتانسیل‌های اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، التزامی در توسعه توریسم روستایی بهشمار می‌رود. روستای بیشه در دهستان سپیددشت بخش پاپی شهرستان خرم‌آباد در استان لرستان، نمونه‌ای از این روستاهاست. در این پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی و مصاحبه با کارشناسان و مسئولان آشنا به منطقه، به بررسی گردشگری روستایی و معرفی جاذبه‌های گردشگری در روستای بیشه پرداخته شده و با استفاده از مدل SWOT نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدیدهای توسعه گردشگری مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت، استراتژی‌های لازم برای توسعه گردشگری منطقه ارائه شده است. تهیه طرح جامع گردشگری روستا با مشارکت کارشناسان متخصص و بهره‌گیری از نظرات ساکنان بومی منطقه از مهم‌ترین راهکارهای توسعه گردشگری روستاست که به توسعه پایدار روستا نیز خواهد انجامید.

کلیدواژه‌ها: گردشگری، اکوتوریسم، روستای بیشه، مدل SWOT

مقدمه

حال حاضر، گردشگری روستایی با هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی و به عنوان ابزاری برای توسعه اقتصادی اجتماعی و یکی از مهم‌ترین مشاغل مدرن در مناطق روستایی، ارتقا یافته و تحولات چشمگیر پیدا کرده است.

ضرورت و اهمیت پژوهش

برای تقویت روستاهای و مناطق محروم، راهکارهای گوناگونی پیشنهاد شده است، اما هیچ‌یک از آن‌ها توانسته‌اند به بهبود وضعیت نواحی محروم و دورمانده از روند تغییرات و تحولات توسعه کمک کنند. یکی از راهکارهای توصیه شده برای تقویت نواحی محروم و قابل توسعه، گسترش گردشگری در مناطق دارای پتانسیل گردشگری است (تقویی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۹). گردشگری روستایی از آن رو اهمیت دارد که می‌توان با بهره‌گیری مناسب از منابع طبیعی و انسانی، علاوه بر امکان رشد و توسعه اقتصادی، به ترویج بخش کشاورزی و تولید صنایع دستی محلی پرداخت و گامی مؤثر در مسیر بهبود شرایط زیست‌محیطی و پاسداشت میراث فرهنگی، بومی و آداب و رسوم محلی برداشت (شهیدی و همکاران، ۱۳۸۸: ۱۰۰). این موضوع می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و شناسایی توان‌ها و تنگناهای موجود، نقشی مؤثر در تنوع‌بخشی به اقتصاد محلی و زمینه‌سازی برای توسعه روستاهای بر عهده داشته باشد. از بعد فرهنگی نیز، فعالیت گردشگری در نواحی روستایی به دلیل جهانی شدن اهمیت روزافزون یافته است (قادری، ۱۴۷: ۱۳۸۳)، براساس روش توسعه پایدار، باید منابع طبیعی، فرهنگی و سایر منابع گردشگری برای استفاده مدام در آینده حفظ شوند و در عین حال برای جامعه کنونی سودمند و مفید باشند.

در اجرای طرح‌های توسعه جاذبه‌ها، تسهیلات و زیرساخت‌های روستایی بیشه توجه به محیط زیست، فرهنگ و نیازهای مردم بومی از اهمیت فراوانی برخوردار است (نیکبخت و همکاران، ۱۹: ۱۳۹۲). با توجه به این موارد، در پژوهش حاضر به بررسی عوامل مؤثر در توسعه گردشگری در روستای بیشه در شهرستان خرم‌آباد استان لرستان پرداخته می‌شود. این روستا دارای موقعیت جغرافیایی و طبیعی خاصی است و زمینه بهره‌گیری از این موقعیت را در جهت توسعه پایدار روستا دارد. اما به دلیل نداشتن شناخت دقیق و علمی از توان‌ها، تنگناها و قابلیت‌های منطقه و نیز فقدان یک برنامه‌ریزی اساسی در غلبه بر بهره‌برداری معقول از قابلیت‌های موجود، تاکنون از این توانایی‌ها در راستای توسعه پایدار روستا استفاده نشده است. بنابراین در پژوهش حاضر، ابتدا به معرفی روستا و توانمندی‌های آن پرداخته می‌شود، سپس آثار توسعه گردشگری در روستا در قالب نقاط قوت، ضعف، تهدید و فرصت بررسی و در نهایت با توجه به این نقاط، راهکارهای مؤثر بر توسعه گردشگری و در پی آن، توسعه روستا، ارائه خواهد شد.

اهداف تحقیق

۱. اهداف کلی

- تعیین راهکارهای مؤثر بر توسعه گردشگری در روستای بیشه

۲. اهداف جزئی

- تعیین نقاط قوت توسعه گردشگری در روستای بیشه؛
- تعیین نقاط ضعف توسعه گردشگری در روستای بیشه؛

گردشگری از مهم‌ترین فعالیت‌های انسان معاصر به‌شمار می‌رود که همواره با به وجود آوردن تغییراتی شگرف در سیمای زمین، اوضاع سیاسی، اقتصادی و فرهنگی، روش زندگی انسان‌هارا دگرگون ساخته است (کرمی دهکردی و همکاران، ۹۹: ۱۳۹۱). گردشگری بر پایه عامل اساسی سفر و جابه‌جایی قرار دارد و در نتیجه، دگرگونی‌های آنان، تابع تغییرات مختلفی از قبیل انگیزه سفر و سیلۀ حمل و نقل است (حکیم‌دوست و همکاران، ۹۲: ۱۳۹۵). زمینه فعالیت در گردشگری از سایر فعالیت‌های اقتصادی بیشتر و هزینه سرمایه‌گذاری آن به مرتب کمتر از آن‌هاست، زیرا بسیاری از یافته‌های باستانی، آثار تاریخی و چشم‌اندازهای طبیعی با اندک سرمایه‌گذاری و رعایت صحیح ضوابط و معیارهای استاندارد صنعت گردشگری، می‌توانند به جاذبه‌های گردشگری ارزشمند تبدیل شوند (علی عسگری، ۱۷: ۱۳۷۳). بنابراین می‌توان گفت توسعه گردشگری بهویژه برای کشورهای کمتر توسعه یافته عامل مؤثری در جهت بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی است (کاظمی، ۵۲: ۱۳۸۵). روند افزایش جمعیت در نواحی شهری و نیز از آنجا که خاستگاه بسیاری از شهرنشینان در روستاست، وجود مناطق بکر و مستعد گردشگری در نواحی روستایی و قرار گرفتن بیشتر جاذبه‌های گردشگری در نواحی بیرون از شهرهای امرозی، باعث افزایش تقاضا در بخش گردشگری روستایی به ویژه در دهه‌های اخیر شده است (غنیان و همکاران، ۱۰۰: ۱۳۹۱). توسعه گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند عنصری اساسی در غلبه بر انگاره‌های توسعه‌نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی بهسازی آید (افتخاری و همکاران، ۱۰۵: ۱۳۹۲). ایران با دارا بودن شرایط متنوع آب و هوایی و جاذبه‌های فرهنگی، طبیعی، اقلیمی و گسترهای وسیع از آداب و رسوم محلی، این توانمندی را دارد تا با شناسایی و ارزیابی جایگاه گردشگری و شناسایی نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری روستایی، فرصت‌هایی را از دل تهدیدهای موجود فراهم آورد تا موجب توسعه روستایی پایدار و بهره‌مند شدن نسل‌های امروز و آینده از معیشت مناسب و دائمی در ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی روستا شوند.

بیان مسئله

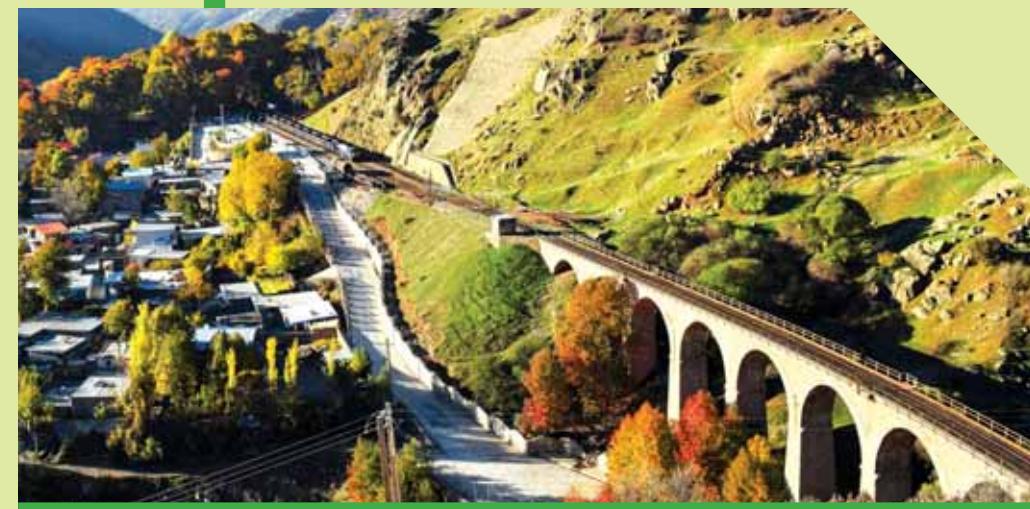
توسعه گردشگری برای جامعه محلی چون شمشیری دو لبه عمل می‌کند؛ هم می‌تواند منافعی را به وجود آورد و هم هزینه‌هایی را تحمیل کند. در جامعه‌ای که مقصص گردشگری است، کیفیت زندگی ساکنان آن در همه‌ۀ ابعاد از گردشگری تأثیر می‌پذیرد. ضمن توسعه گردشگری باید به این نکته توجه شود که جامعه مرتبط با آن بهره کافی ببرد و تأثیرات ناطم‌الطلب گردشگری بهویژه خسارت‌های زیست‌محیطی تا حد ممکن کاهش یابد (وثوقی و همکاران، ۶۴: ۱۳۹۰). در سال‌های اخیر در سراسر اروپا برای حل چالش‌های اقتصادی و اجتماعی در نواحی روستایی حاشیه‌ای یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبرو شده‌اند، گردشگری در کانون توجه قرار گرفته است (غلامی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۰۴). از جمله آثار مثبت اقتصادی گردشگری در نواحی روستایی می‌توان به ایجاد اشتغال و درآمد، کمک به فراهم شدن خدمات زیربنایی، توسعه سایر بخش‌های اقتصادی و تنوع‌بخشی به فعالیت‌های اقتصاد روستایی اشاره کرد (Butler et al, 1997: 28). در

مشیری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با استفاده از SWOT به ارزیابی کیفی ظرفیت‌های گردشگری «روستای آهار» پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که جاذبه‌های گردشگری روستای مورده مطالعه از قدرت جذب بالایی برخوردار است ولی تأسیسات و زیرساخت‌های آن در وضعیت مناسبی برای توسعه گردشگری قرار ندارند.

مبانی نظری

- اکوتوریسم

اکوتوریسم نوعی از توریسم است که فرصت‌های بینظیری را به تکمیل و توسعه گردشگری، اداره منابع طبیعی و مناطق حفاظت‌شده در بسیاری از نقاط دنیا اختصاص می‌دهد و در طبیعت بکر و دست‌نخورده به حفاظت از محیط زیست کمک می‌کند و برای جوامع محلی و فرهنگ‌های مختلف بسیار سودمند است و تجربیات ارزنده‌آموزشی را در اختیار گردشگران قرار می‌دهد (حسنی‌مهر و عبدالله‌زاده، ۲۰۲۰: ۳۹۰). سازمان جهانی گردشگری «طبیعت‌گردی» را این گونه تعریف کرده است: «مسافت‌به مناطق طبیعی که با احساس مستولیت همراه باشد و سبب بهبود سطح زندگی مردم بومی و حفظ محیط زیست شود» (قدیری‌معصوم و همکاران، ۹۰: ۳۸۹).

عکس: غفرهاد کولیوند

- جوامع محلی و گردشگری

جامعه‌ محلی مجموعه‌ای است تفکیک‌ناپذیر و مرتبط با یکدیگر، که نمی‌توان بخشی از آن را مورد توجه قرار داد و بقیه را نادیده گرفت. جوامع محلی سهم بسیار مهمی در توسعه صحیح و پایداری طبیعت‌گردی در منطقه خود دارند و مشارکت آن‌ها در انجام کار ضروری است (اکبری و قرخلو، ۱۳۸۹: ۵۶۵۷). باور اساسی این است که جوامع محلی هسته مرکزی مقاصد گردشگری هستند و جوامع سالم و موفق، معیاری برای سنجش موفقیت صنعت گردشگری بهشمار می‌روند (فضل‌نیا و هدایتی، ۱۴۰۶: ۱۳۸۹). در اکوتوریسم پایدار،

مردم بومی نقشی تعیین‌کننده دارند. آنان نسبت به فشارهای وارد شده بر محیط زیست طبیعی خود حساس‌اند و فعالانه در ساماندهی و اجرای فعالیت‌های مرتبط به اکوتوریسم مشارکت می‌کنند (امینیان و همکاران، ۱۴۰۱: ۱۳۹۱). آن‌ها می‌توانند به عوامل اجرایی مؤثر در حفاظت از مناطق طبیعی تبدیل شوند و چون رفاه آن‌ها وابسته به حفظ کیفیت محیط زیست است بنابراین خود را مسئول می‌دانند تا از هیچ‌گونه تلاشی در حفاظت از آن دریغ نورزند (رضوانی، ۱۴۰۰: ۱۳۸۰).

جادبه‌های گردشگری روستایی

انگیزه‌ای که باعث می‌شود فردی به عنوان گردشگر فرسنگ‌ها مسافت را پیماید و برای مدتی کوتاه به روستا یا محیط پیرامون آن سفر کند، بسیار وسیع است. اما مهم‌ترین و اصلی‌ترین جاذبه گردشگری روستایی به طور سنتی خود روستاست (منشی‌زاده، ۱۳۸۲: ۴۵). جاذبه‌های گردشگری هر مقصد، مهم‌ترین پتانسیل و سرمایه بالقوه آن در جهت

- تعیین فرصت‌های توسعه گردشگری در روستای بیشه؛
- تعیین تهدیدهای توسعه گردشگری در روستای بیشه.

پیشینه تحقیق

رکن‌الدین افتخاری و مهدوی (۱۳۸۵) با بهره‌گیری از تکنیک SWOT به ارائه راهکارها در جهت توسعه گردشگری در دهستان لواسان کوچک از دهستان‌های شهرستان شمیرانات می‌پردازند و نتیجه می‌گیرند که آسیب‌پذیری روستاهای این منطقه به دلیل گسترش گردشگری در سطح بالایی قرار دارد و نیازمند تدوین سیاست‌های مناسب است. زنگی‌آبادی و محمدی دهدژمه (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان امکان‌سنجی توانمندی‌های گردشگری طبیعی استان چهارمحال و بختیاری به روش SWOT به ارائه راهبردهایی برای توسعه گردشگری طبیعی در استان مردن‌نظر پرداخته و نشان داده‌اند که این استان توانمندی‌ها و فرصت‌های بسیار دارد که رشد و شکوفایی آن‌ها نیازمند برنامه‌بازی جامع و گسترش است. اصفهانی و فارسی (۱۳۹۱) به تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه خدمات گردشگری

روستایی با رویکرد کارآفرینی و با استفاده از مدل SWOT پرداخته‌اند. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد که کمبود زیرساخت‌های کافی، ضعف فعالیت‌های بازاریابی و ضعف مدیریت گردشگری، مهم‌ترین موانع اساسی در توسعه گردشگری روستایی هستند. کهزادی و حسینی (۱۳۹۱) پژوهشی با عنوان «راهبردهای استراتژیک توسعه طبیعت‌گردی به عنوان سیاست مطلوب توسعه گردشگری ایران» را با استفاده از مدل SWOT انجام دادند. وجود منابع اکوتوریستی بی‌شمار، تأسیس کمیته ملی طبیعت‌گردی مهم‌ترین نقاط قوت و نداشتمن مهارت کافی در معرفی جاذبه‌ها و کمبود تسهیلات و امکانات در مناطق اکوتوریستی، مهم‌ترین نقاط ضعف بهشمار می‌آیند. هم‌چنین تمایل دولت به کاهش وابستگی به نفت و تمایل بخش خصوصی به فعالیت در زمینه اکوتوریسم، مهم‌ترین فرصت و در نهایت کالایی شدن فرهنگ و کمبود آزادس‌های گردشگری متخصص اکوتوریسم، مهم‌ترین تهدیدهای پیش روی اکوتوریسم ایران معرفی شده‌اند.

به حساب می‌آیند (اشرفی‌فینی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۸). استقرار روستای معروف و نسبتاً بزرگ بیشه در مجاورت آبشار و ارتباط بالافصل آن با آبشار و بالطبع با گردشگران مراجعه کننده به منطقه، آثار قابل توجهی دارد که در بررسی‌ها نباید از نظر دور بماند؛ آثاری از قبیل این که مردم منطقه در بین خود و ارتباط با گردشگران چه همگرایی‌ها و اگرایی‌هایی دارند. ترکیب قومی و فرهنگی یکپارچه اهالی روستا سبب ایجاد ارتباطی نسبتاً نزدیک با اهالی شهرهای اطراف و مسافرانی شده که از راه‌آهن برای حمل و نقل استفاده می‌کنند و سال‌های متتمادی است که در ایستگاه راه‌آهن بیشه رفت‌وآمد و حضور مدام داردند. اهالی روستا با وجود پاییندی به برخی سنت‌ها در مجموع جامعه‌ای بسته نیستند و دیگران را به راحتی در خود می‌پذیرند، هر چند اطلاع‌رسانی به گردشگران در ارتباط با برخی سنت ارزشمند اهالی و حریم‌ها و حدودهایشان از سویی و مشارکت دادن آن‌ها در طرح‌های عمرانی و توسعه گردشگری می‌تواند این همگرایی میان جامعه میزبان و جامعه میهمان را به حداکثر برساند و اهداف موردنظر برنامه‌ریزان را در کمترین زمان ممکن تحقق بخشد.

روش تحقیق

انتخاب راهبرد مناسب، کاری پیچیده و حتی مخاطره‌آمیز است، زیرا هر سازمان را به یک محیط رقابتی خاص هدایت می‌کند و چگونگی برنامه‌ریزی مدیران برای تطبیق قوت‌ها و ضعف‌های سازمان، فرصت‌ها و تهدیدهای محیطی را معین می‌سازد. با تحلیل نقاط قوت و ضعف و فرصت‌ها و تهدیدهای سازمان‌ها می‌توانند راهبردهایی مناسب با نقاط قوت، حذف نقاط ضعف و استفاده از فرصت‌ها برای رویارویی با تهدیدها تدوین کنند (رنجبران و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۹). روش SWOT^۱، تکری است سیستمیک برای تشخیص جامع و کامل از عوامل مؤثر مربوط به یک محصول جدید و تکنولوژی مدیریت و برنامه‌ریزی. این روش که به میزان بسیار زیاد در برنامه‌ریزی راهبردی استفاده می‌شود، همه عوامل محیطی تأثیرگذار محیط عملیاتی را تشخیص می‌دهد و بررسی می‌کند. وقتی تحلیل قوت، ضعف، فرصت و تهدید به‌طور کامل مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند اساس خوبی برای تشکیل راهبرد به‌شمار آید. به علاوه در این رویکرد، اغلب به ماهیت خیلی کلی مسائل اشاره می‌شود (رنجبران و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۳۹). منطقه رویکرد مذکور این است که راهبرد اثربخش باید قوت‌ها و فرصت‌های سیستم را به حداقل برساند. اگر این منطق درست به کار گرفته شود نتایج بسیار خوبی برای انتخاب و طراحی یک راهبرد اثربخش خواهد داشت (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۹). در واقع مدل مذکور دو مرحله دارد: در مرحله اول، نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای منطقه مورد مطالعه شناسایی و کلیدی‌ترین آن‌ها معروف می‌شوند و در مرحله دوم، روش‌های علمی و عملی برای حفظ نقاط قوت و نحوه تبدیل نقاط ضعف به قوت و تبدیل تهدیدهای به فرصت‌ها ارائه می‌شوند (امیر عضدی و ولی شریعت‌پناهی، ۱۳۸۹: ۱۷۹). از این رودارین پژوهش با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و پیشینه تحقیق و نیز مصاحبه و نظرسنجی از ۲۰ مسئول و کارشناس آشنا به منطقه به بررسی و بیان مهم‌ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای توسعه گردشگری در روستای بیشه پرداخته شده است. بعد از مشخص شدن این نقاط در مرحله دوم، راهبردها یا همان راه حل‌های تقویت و حفظ یا تعديل و تبدیل این نقاط بیان می‌شود.

جذب گردشگران و سرمایه‌گذاران به خود است (دهستانی، ۱۳۸۳: ۳۴). روستاهای ایران به لحاظ شرایط اقلیمی مطلوب و داشتن قابلیت‌های انسانی و طبیعی ویژه‌های توانند به عنوان جاذبه‌های منحصر به‌فرد مطرح شوند. داشتن فضاهای کالبدی، معماری‌های خاص، شرایط جغرافیایی، فرهنگ و آداب و سنت، فعالیت‌های اقتصادی، صنایع دستی، الگوهای معیشت، سکوت و آرامش، مناظر بکر و متنوع، از ویژگی‌های ارزشمندی هستند که کمکی قابل توجه به توسعه گردشگری روستایی در ایران بهشمار می‌آیند. روستا به عنوان حلقة آغازین زنجیره سکونتگاهی با طبیعت ارتباط مستقیم دارد و از این منظر از قابلیت‌های زیادی برای گردشگران برخوردار است (قدیری‌معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۳). بهطور کلی، جاذبه‌ها یا عوامل جذب گردشگران به روستاهای را می‌توان به این شرح بیان کرد: ۱. دریاچه‌های طبیعی، رودخانه‌ها و سدها، چشمدهای آب معدنی، آبشارها و جاذبه‌های ژئوتوریستی؛ ۲. فضاهای جنگلی، کوهستانی، ارتفاعات و غارها با پوشش جنگلی و...؛ ۳. مناطق حفاظت‌شده و شکارگاه‌ها، جاذبه‌های تاریخی، مذهبی و فرهنگی.

در روستای بیشه، رودخانه دائمی پسیل در شمال غرب روستاهای قرار دارد، آبشار بیشه به عنوان یکی از زیباترین آبشارهای کشور چشم هر بیننده‌ای را به خود جلب می‌کند و پوشش جنگلی بلوط از جاذبه‌های گردشگری منطقه بهشمار می‌آیند.

معرفی منطقه مورد مطالعه روستای بیشه براساس آخرین تقسیمات کشوری در دهستان سپیددشت، بخش پایی شهرستان خرم‌آباد واقع شده است. این روستا در ارتفاع ۱۲۰۰ متری از سطح دریا واقع شده که از شمال با روستای پسیل و از جنوب با روستای ده‌سفید و از شرق با چشمۀ پریان و از سمت غرب با جنگل‌های بلوط همجوار است (شکل ۱). تعداد جمعیت روستا براساس سرشماری سال ۱۳۹۰، ۴۷۷ نفر اعلام شده است.

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه

جادبه‌های گردشگری روستای بیشه

آبشار بیشه در شصت کیلومتری شهرستان خرم‌آباد و در مجاورت روستای بیشه، سی کیلومتری جنوب شرقی دورود و در موقعیت جغرافیایی کوهستانی و دامنه‌های رشته کوه زاگرس قرار گرفته است. در شرق آبشار، تپه‌های کلاه کوه و در شمال آن، کوه ازگن به آبشار مشرف هستند (شکل ۲). روستای چشمۀ پریان در شرق و در ارتفاعات دور دست از کنار آبشار دیده می‌شود. همچنین ارتباط بالافصل روستای بیشه با آبشار از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. رودخانه خروشان و نهرهای تأمین‌کننده آب آبشار که به رودخانه می‌ریزند و منطقه جنگلی - کوهستانی اطراف از دیگر ویژگی‌های جغرافیایی منطقه

یافته‌های پژوهش
مرحله اول: معرفی کلیدی‌ترین نقطه‌نظرات در مورد نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها بررسی‌ها و نظرسنجی‌ها درمورد توسعه گردشگری در روستای بیشه در قالب نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در جدول ۱ نشان داده شده است:
مرحله دوم: تحلیل مدل SWOT با توجه به موارد بیان شده در جدول ۱، استراتژی‌های زیر برای توسعه گردشگری در روستای بیشه ارائه می‌شود: <ul style="list-style-type: none"> - فراهم کردن امکانات و تسهیلات اقامتی، پذیرایی، رفت‌آمد و راهنمایی برای گردشگران به منظور بازدید از جاذبه‌های منطقه؛ - ممانعت از ساخت‌وسازهای بی‌رویه و بدون ضابطه در منطقه که آسیب‌های حاصل از مخاطرات طبیعی را افزایش می‌دهد و محیط زیست را نیز تخریب می‌کند؛ - مشارکت دادن افراد بومی در فراهم کردن مکان‌های اقامتی و پذیرایی به شکل محلی و تأمین تسهیلات مالی برای آنان؛ - تهیه بروشورهای معرفی منطقه و تذکر نکات لازم در مورد چگونگی رفتار در محیط و مکان‌های گردشگری و ممانعت از تخریب و آسودگی محیط زیست؛ - اعمال قانون و جلوگیری از دست‌اندازی افراد سودجو و زمین‌خوار در منطقه؛ - برپایی تورهای یک روزه برای مسافران و میهمانانی که به استان سفر می‌کنند؛ - ایجاد امکانات و تجهیزات کافی برای گردآوری و دفع بهداشتی پسمندان و فاضلاب در منطقه؛ - برآورد سطح تقاضای گردشگری (تعداد بازدیدکنندگان) برای هر یک از منابع طبیعی، فرهنگی و اجتماعی گردشگری در منطقه؛ - بهبود، اصلاح و تکمیل دسترسی‌ها و راههای ارتباطی به منطقه گردشگری؛ - تجهیز منطقه به پارکینگ‌های کافی و مناسب؛ - ایجاد هماهنگی و تعیین کمیته یا شورای مشترک بین ارگان‌های مسؤول گردشگری از یک طرف و مسئولان سازمان حفاظت محیط زیست و اداره منابع طبیعی از طرف دیگر، با هدف تلفیق ملاحظات زیست‌محیطی و توسعه پایدار گردشگری؛ - تهیه فهرستی از منابع و فعالیت‌های گردشگری به موازات بررسی آثار حاصل از این فعالیت بر منابع محیط زیست (طبیعی) و منابع فرهنگی؛ - مشخص کردن مناطق و منابع حساس اکولوژیک و افزایش ضریب حفاظتی آن‌ها در مقابل گردشگری؛ - نظارت پیوسته بر عوامل محیطی در تمام منطقه برای کنترل پیامدهای زیست‌محیطی گردشگری؛ - افزایش آگاهی در مراکز گردشگری با هدف هدایت گردشگران و ساکنان محلی به سوی مدیریت پایدار محیط زیست؛ - تقویت نهادهای محلی در گیر با امر گردشگری به عنوان مسئولان اجرایی مستقیم، برای اعمال مدیریت مؤثر بر محیط زیست؛

جدول ۱: نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید توسعه گردشگری در روستای بیشه

نقاط قوت S
<ul style="list-style-type: none"> - وجود کوه‌های زیبا و پوشیده از سپیدار و بلوط و طبیعت زیبای روستا؛ - وجود گیاهان با خواص دارویی؛ - وجود اتفاق‌های اجراهای برای گردشگران؛ - موقعیت جغرافیایی منطقه و قرارگیری روستا در مسیر راه‌آهن و ایستگاه بیشه؛ - وجود آثار بیشه و دید مناسب نسبت به آن از سایر نقاط؛ - اقلیم مناسب در فصل تابستان برای استفاده از مناطق بیلاقی و نیز آب و هوای سرد کوهستانی همراه با قلل برگزیر به منظور توسعه گردشگری زمستانی.
نقاط ضعف W
<ul style="list-style-type: none"> - وجود پساب‌های خانگی در کنار رودخانه؛ - آسودگی هوای ناشی از سوخت قفلار؛ - نبود طرح و برنامه برای توسعه گردشگری و شکل گیری اشتغال پایدار؛ - تغییر الگوی مصرف و سبک زندگی به دلیل حضور گردشگران؛ - فقدان الگوی معماری بومی؛ - آسودگی منظر ناشی از استفاده از مصالح غیربومی و توجه ندانش بن جنس مصالح؛ - کمبود برخی از خدمات و امکانات، مانند خدمات درمانی و بهداشتی نظری اورزانس در ایام پیک حضور گردشگران به صورت سیار و موقت در منطقه؛ - نبود امکانات دسترسی به اینترنت و خدمات مخابراتی سریع و با کیفیت؛ - کمبود سرویس‌های بهداشتی عمومی در منطقه.
فرصت‌ها O
<ul style="list-style-type: none"> - افزایش درآمد اقتصادی ساکنان؛ - جلوگیری از انهاجم و تخریب پتانسیل‌های گردشگری منطقه؛ - جلوگیری از مهاجرت بی‌رویه به سمت مرکز استان و شهرهای دیگر؛ - بالا رفتن فرهنگ عمومی مردم منطقه به دلیل ارتباط فرهنگی با گردشگران؛ - تسريع در عمران و انجام پروژه‌های منطقه با هدف برنامه معین؛ - عبور سالیانه گردشگران بسیار از روستا؛ - مرکزیت روستا به عنوان مرکز دهستان؛ - استقرار در کنار شهرهای تاریخی همچون خرم‌آباد؛ - وجود مسئولان و مدیران دولتی بومی در منطقه؛ - برنامه‌ریزی برای حضور بیشتر و طولانی‌تر گردشگر در روستا از طریق شناسایی پتانسیل‌های اقليمی و پیش‌بینی امکانات تاریخی منطبق با ویژگی‌های چهارفصل، مانند ورزش‌های کوهستانی، ورزش‌های آبی و ... به منظور شکل گیری اشتغال پایدار در روستا؛ - فراهم کردن مکان اقامت با کیفیت برای گردشگران؛ - هدایت سرمایه‌گذاران دولتی و خصوصی برای سرمایه‌گذاری در روستا؛ - تأکید بر گردشگری بومی و طبیعی در روستا؛ - حفاظت و بهره‌برداری از ارزش‌های تنوع گیاهی برای توسعه و ارتقاء گیاهان دارویی و فروش آن‌ها؛ - گسترش و توسعه روستا برای توسعه گردشگری طبیعی با در نظر گرفتن طبیعت بکر، آثارهای زیبا و غارهای طبیعی در روستا و اطراف آن؛ - جلوگیری از آسودگی شدن آب رودخانه از طریق آمورش و فرهنگ‌سازی؛ - آگاهی‌بخشی به بومیان از ویژگی‌های فرهنگی و آداب و رسوم بالرersh روستا از طریق واحدهای آموزشی امور گردشگری روستایی در منطقه؛ - برنامه‌ریزی و تعیین زمان خاص برای شکار حیوانات و صدور بیرونیه شکار مجاز؛ - تعیین مکان‌های خاص برای شنا و سایر ورزش‌های مناسب با پتانسیل منطقه؛ - احیای ارزش‌های منابع آبی و اقدامات حفاظتی لازم، تعیین حریم‌های منابع آبی، لایروبی، جمع‌آوری سیستماتیک افضلات و زباله‌ها به منظور جلوگیری از ورود به رودخانه.
تهدیدها T
<ul style="list-style-type: none"> - آسودگی شدن اب چشم‌ها به دلیل حضور گردشگران؛ - آسودگی شدن حاشیه رودخانه؛ - تقلیل فرهنگی میان افراد بومی و گردشگران؛ - از بین رفتن شکل طبیعی و بافت روستا؛ - مهاجرت فشر تحصیل کرده به شهر؛ - واگرایی بین مسئولان محیط زیست و میراث فرهنگی در منطقه؛ - ساخت‌وسازهای بی‌رویه و توسعه فیزیکی روستا.

آورده. تنوع جاذبه‌های گردشگری در منطقه، تنوع گردشگری و به تبع آن، تعدد و ازدیاد گردشگر و در نهایت، آوردهای اقتصادی را به همراه خواهد داشت. طبق آمار بدست آمده از سازمان گردشگری استان، آبشار بیشه به طور متوسط، سالانه پذیرای ۵۰۰۰۰ بازدید کننده است. این تعداد گردشگر که بیشترین میزان گردشگران آبشارهای استان لرستان را شامل می‌شود تحت تأثیر عوامل مختلفی است که معروفیت آبشار اصلی ترین آن است. دسترسی بی‌واسطه به آبشار توسط راه‌آهن سراسری تهران - جنوب که هم‌ساله مسافران زیادی از طریق آن جایه‌جا می‌شوند، دلیل اصلی مشهور بودن این آبشار در کل ایران و بهویژه استان‌ها و شهرهایی است که در مسیر راه‌آهن تهران - جنوب واقع شده‌اند. تحت تأثیر مستقیم همین عامل، اغلب گردشگران برون‌استانی که به این آبشار مسافت را که در کنند، از مناطقی هستند که دسترسی شان به آبشار از طریق راه‌آهن تأمین می‌شود. از استان‌های خوزستان در وهله اول و تهران و مرکزی در درجه بعد، گردشگران زیادی بهویژه در ایام تعطیلات نوروز و تابستان به سمت آبشار بیشه و جاذبه‌های اطراف آن جذب می‌شوند.

در مجموع می‌توان گفت خوزستانی‌ها اصلی ترین گردشگران برون‌استانی منطقه آبشار بیشه هستند. این گردشگران اغلب فصل‌های بهار و تابستان را برای سفر خود انتخاب می‌کنند و هدف هشتاد درصد آنان از مراجعه به منطقه، تفریح و نوع گردشگری‌شان، اکوتوریسم است. بنابراین با توجه به وجود چنین منبع در آمدزایی قوی که در روستای بیشه واقع شده است باید با برنامه‌ریزی صحیح و اصولی از آن در جهت توسعه روستا و ایجاد اشتغال و درآمد و عاملی برای جذب جوانان روستا و جلوگیری از مهاجرت آنان استفاده کرد. این مهم با مشورت و همکاری مسئولان دولتی منطقه، بخش خصوصی و نیز ساکنان محلی محقق خواهد شد.

- افزایش سطح آگاهی عمومی و تشکل‌های مردمی نسبت به محیط زیست و لزوم پایش و حفاظت از آن، از طریق رسانه‌ها، بهویژه تلویزیون و شبکه استانی؛

- فرهنگ‌سازی و آموزش مردم بومی برای بروز گردشگران؛ - معرفی گیاهان دارویی منطقه و خواص آن‌ها و برپایی نمایشگاه‌هایی در روستا برای معرفی و فروش آن‌ها؛

- تهییه طرح جامع گردشگری روستا با نظارت کارشناسان متخصص و هم‌فکری ساکنان بومی روستا؛

- بهره‌گیری از اقلیم روستا برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری ورزشی تابستانی و زمستانی؛

- تجهیز روستا به خدمات اینترنتی و مخابراتی قوی برای استفاده ساکنان بومی و گردشگران؛

- ایجاد سرویس‌های بهداشتی در محیط پیرامون جاذبه‌های گردشگری روستا؛

- آموزش به مردم منطقه در جهت حراست و نگهداری از جاذبه‌های گردشگری و بروز مناسب با گردشگران؛

- توجه دولت به این صنعت و ارائه تسهیلات به سازمان‌های متولی در جهت توسعه و تجهیز تأسیسات موردنیاز صنعت گردشگری در راستای ایجاد تأسیسات و تجهیزات تفریحی و ورزشی در محیط پیرامون جاذبه‌های گردشگری روستا؛

- ایجاد یک ایمیل یا سایت از طرف دستگاه‌های ذی‌ربط در امر گردشگری بهمنظور ارجاع گردشگران و علاقهمندان و هم‌چنین مطالب و تصاویر ارسالی در جهت معرفی هرچه بهتر و دقیق‌تر منطقه و جاذبه‌های آن؛

- تشویق بخش خصوصی و ارائه تسهیلات به این بخش برای سرمایه‌گذاری در بخش گردشگری روستا.

نتیجه‌گیری

توسعه فعالیت‌های گردشگری و شناساندن بخشی از جاذبه‌های گردشگری کشور بهخصوص در روستاهای می‌تواند به بهبود و ارتقای سطح این فضا کمک شایانی داشته باشد و برای بهسازی و بازسازی کالبد اقتصادی و اجتماعی آن‌ها گام‌های مؤثری بردارد و با توسعه گردشگری روستایی به اقتصاد ملی کمک کند. روند توسعه گردشگری در روستای بیشه آثار و پیامدهای متعددی دارد که از مهم‌ترین آثار مثبت اقتصادی آن، اشتغال‌زایی و افزایش درآمد است، بهطوری که بین افزایش سطح درآمد، اشتغال جوانان و توسعه گردشگری همبستگی مثبت وجود دارد. از آثار منفی توسعه گردشگری در منطقه نیز می‌توان به بالا رفتن قیمت زمین و ساخت و سازهایی با الگوی غیربومی و کمنگ شدن سنت‌های بومی منطقه اشاره کرد. با توجه به وجود جاذبه‌های طبیعی فراوان در روستا که نشان‌دهنده توامندی و ظرفیت منطقه در جذب گردشگر است، می‌توان با مدیریت خردمندانه توأم با مشارکت محلی، زمینه‌های پویایی اقتصادی - اجتماعی و در نتیجه توسعه پایدار روستا را فراهم کرد.

آبشار بیشه به عنوان یک کانون گردشگری طبیعی در منطقه می‌تواند حائز ویژگی‌های مختلف دیگر نیز باشد. با تعریف و توسعه امکانات گردشگری در محدوده‌های منتهی به آبشار می‌توان یک منطقه گردشگری مناسب با استفاده از پتانسیل‌های مختلف موجود به وجود

پی‌نوشت

1. S= strength, W= weakness, O= opportunity, T=threat

منابع

- ا. اشرافی فنی، زهرا، شاهروdi، امیر و آخوندی، مرضیه (۱۳۹۰). «تحلیلی از وضعیت گردشگری شهرستان دورود استان لرستان (با تأکید بر نقش اکوتوریستی آبشار بیشه)». *فصلنامه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری چشم‌انداز راگرس*، سال ۴، شماره ۱۳، ۵۱-۲۹.
۲. اصفهانی، علیرضا و فارسی، بهار «تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه خدمات گردشگری روستایی با رویکرد کارآفرینی با استفاده از مدل SWOT». اولین همایش ملی گردشگری و طبیعت‌گردی ایران زمین، همدان.
۳. اکبری، علی و مهدی قرخلو (۱۳۸۹). «اکوتوریسم مفهومی نو در جغرافیای گردشگری. چاپ اول. تهران: انتشارات انتخاب.
۴. امیرعبدی‌ها، طوفی و ولی‌شريعت پناهی، مجید (۱۳۸۹). «بررسی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای گردشگری در شهرستان شمیرانات». *فصلنامه جغرافیای انسانی*، سال ۲ شماره ۴، ۱۶۷-۱۸۵.
۵. امینیان، سکنه؛ صادقی، ابراهیم؛ فرجی، عبدالله و نادری، افshin (۱۳۹۱). «بررسی فرصت‌ها و چالش‌های توسعه پایدار اکوتوریسم ایران». دومن همایش ملی راهکارهای توسعه اقتصادی با مسحه برگزاری اکوتوریسم منطقه‌ای ستدنج.